

STANOU SE KRUŠNÉ HORY V BUDOUCNU CHRÁNĚNOU KRAJINNOU OBLASTÍ?

FRANTIŠEK PELC

RNDr. FRANTIŠEK PELC

Ředitel AOPK ČR, dříve náměstek ministra životního prostředí (2007-2010), místopředseda výboru pro veřejnou správu, regionální rozvoj a životní prostředí PSP ČR (2002-2006). Zakladatel a předseda správní rady Nadace Ivana Dejmala pro ochranu přírody a místopředseda ZO ČSOP Pro Africa.

POČÁTKY DISKUSE O LEPŠÍ OCHRANĚ KRUŠNÝCH HOR

O tom, že by si Krušné hory zasloužily celistvou ochranu i péči, se hovoří již několik desetiletí. V posledních letech se o zajištění vyšší ochrany místní krajiny začalo zasazovat také několik starostů, což vyústilo v přípravu záměru přírodního parku v gesci Ústeckého kraje a také k podnětu zabezpečit ochranu zdejší jedinečné přírody formou chráněné krajinné oblasti. K tomu AOPK ČR v červnu 2021 vypracovala Koncept návrhu na vyhlášení CHKO Krušné hory a následně se u některých politických stran ve volebních programech možnost vzniku CHKO v nějaké podobě objevila. Výsledkem je, že programové prohlášení současné vlády vedle záměru zřídit národní park Křivoklátsko a Soutok obsahuje

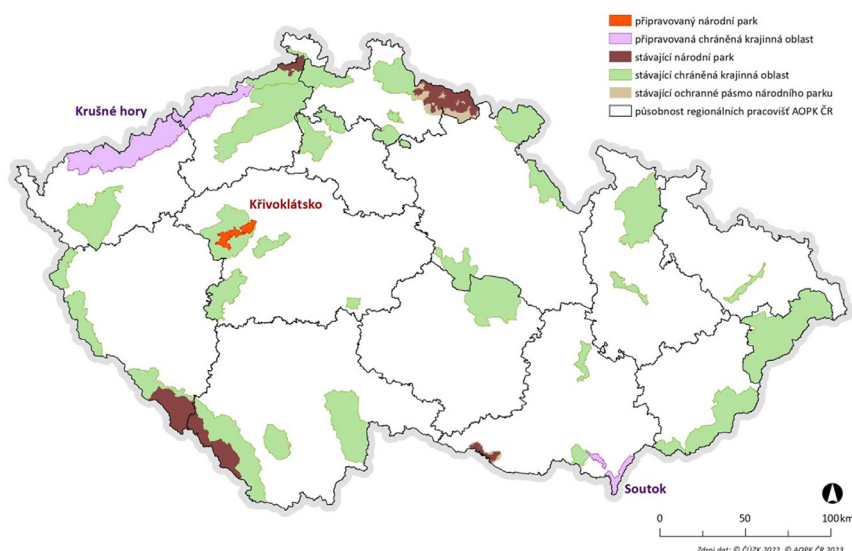
i úkol vypracovat podklady pro vyhlášení CHKO Krušné hory. V souvislosti s obavami z poškozování bukových lesů nevhodnými způsoby obnovy a výhradami nevládních organizací pověřilo MŽP Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR, aby vypracovala vyhodnocení stavu a dostatečnosti ochrany bukových porostů Krušných hor a navrhla zajištění jejich ochrany. Doporučením je vyhlášení národní přírodní rezervace s vhodným vymezením ochranného pásma, nebo začlenění celého komplexu bučin do první a druhé zóny CHKO.

NEJCENNĚJŠÍ PŘÍRODNÍ FENOMÉNY

Krušné hory jsou rozsáhlým pohořím s širokým spektrem krajinných typů a přírodních stanovišť s typickým krajinným rázem a geomorfologií. Rozlehlost a zádumčivá

Jedním z přírodních fenoménů Krušných hor mimořádného významu jsou smíšené, převážně bukové lesní porosty na svazích hor. Tento největší komplex převážně listnatých lesů v Čechách souhrnně pokrývá více než 130 km². Nyní je předmětem intenzivních jednání o nevhodnějších formách ochrany a přírodě blízkých forem lesního hospodaření. Probíhá výběr vhodných ploch pro ponechání samovolnému vývoji bez hospodářských zásahů. Foto: J. Křivánek, AOPK ČR

Obr. 1: Návrh chráněné krajinné oblasti Krušné hory v kontextu dalších velkoplošných chráněných území v České republice. Červeně je označen připravovaný národní park Křivoklátsko a fialově je doplněna vyhlášená chráněná krajinná oblast Soutok. AOPK ČR 2023

atmosféra místní krajiny je fenomén, kterého si všimne skoro každý. Z lesních společenstev je potřeba připomenout různé typy bučin na svazích pohoří, které jsou rozsahem největší v Čechách a v souhrnu pokrývají téměř 100 km², a plocha všech porostů, kde buk anebo další listnáče převažují, je potom přes 131 km². Podmáčené přirozené a přírodě blízké smrčiny obklopují rozsáhlá rašeliniště s unikátní květenou a porosty borovice blatky. Jsou tu samozřejmě v nemalém rozsahu i smrkové lesy převážně monokulturního charakteru. Typická jsou také rozsáhlá travnatá společenstva jako pastviny a louky, místy s vysokou biodiverzitou rostlin a živočichů. Charakter zástavby na úpatí pohoří i v horách je spojen se složitým historickým vývojem a často dotváří specifický ráz místní krajiny. Nelze opomenout, že hornický region Erzgebirge/Krušnohoří je od roku 2019

zapsán na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. S ochrannou formou CHKO je tento fenomén kompatibilní.

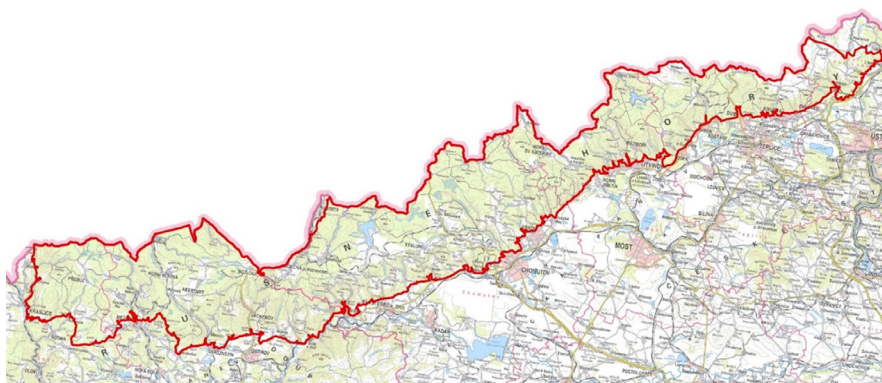
PROČ UVAŽOVAT O CHKO?

Krušné hory jsou cenné jak na národní, tak evropské úrovni. Takže ano, zhruba 60 % plochy pohoří je proto již v současnosti nějakou formou chráněno. Zejména se jedná o evropsky významné lokality, ptáčích oblastech, národních přírodních rezervacích, přírodních rezervacích a přírodních památkách. Tak proč ještě vyhlášovat CHKO? Protože více než třetina pohoří chráněna není a hlavně, a to nic proti evropsky významným lokalitám, ptáčím oblastem a rezervacím, současný typ ochrany je prioritně konzervativní a defenzivní. Zabezpečuje pouze to, aby místní krajinu nezničily největší destrukční záměry. CHKO však znamená hlavně aktivní

péči o krajinu a přírodu celého pohoří. Mj. se zde zpracovává na deset i více let plán péče, který analyzuje současný stav krajiny a formuluje přístupy k její ochraně i potřebnou péči. Připravuje se i ve spolupráci se samosprávami a schvaluje ho MŽP. Pro samosprávy a hospodáře v krajině závazný není, ale pro AOPK ČR jako příslušný orgán ochrany přírody ano. Definuje mimo jiné žádoucí krajinnotvorná opatření, jako je například obnova mokřadů, tůň, revitalizace toků, mimolesní zeleně, zvýšení biodiverzity lesů, sečení travních porostů či odstraňování náletů. Znamená to i hledání vhodných finančních zdrojů a vyšší objem financí pro přírodu a krajinu než v území mimo CHKO. Podle našich zkušeností to mohou být i několikanásobky. A jednoduchá a lapidární odpověď na výše položenou otázku zní, že Krušné hory jsou posledním větším pohořím v České republice, které navzdory svým dochovaným přírodním hodnotám nemá zajištěnou ucelenou ochranu přírody a krajiny. V současnosti v Krušných horách operuje celkem 11 orgánů ochrany přírody. Dva krajské úřady, 8 obcí s rozšířenou působností a AOPK ČR. Což je sice vysoké číslo, ale pro ochranu krajiny národního a evropského významu znamená spíše roztržičnost a malou efektivitu. Pokud vznikne CHKO, bude ochrana přírody a krajiny soustředěna do jedné ruky, tedy AOPK ČR, resp. do Správy chráněné krajinné oblasti. V případě, že existuje zájem lépe a systematicky pečovat o zdejší horskou krajinu, představuje CHKO racionální a nejvhodnější model.

DOSAVADNÍ KROKY V PŘÍPRAVĚ A PREZENTACI PODKLADŮ

Ministr životního prostředí pověřil na jaře 2023 ředitele AOPK ČR předjednáním záměru a jeho prezentováním samosprávám a dalším klíčovými partnerům v regionu. Byl připraven odborný návrh vymezení CHKO Krušné hory, pracovní návrh členění do zón (celostně i podrobněji pro každou obec) a interpretace zonace. V případě vyhlášení v takto navrhované podobě by CHKO Krušné hory patřila k největším v České republice. Celková rozloha se pohybuje okolo 1200 km². První nejceněnější zóna pokrývá 13,5 %, druhá okolo čtvrtiny, třetí necelých 60 % a čtvrtá pak přes 2 %. Na základě diskusí také vznikl soubor nejčastějších dotazů a odpovědí o tom, co by vyhlášení

Obr. 2: Návrh vymezení CHKO Krušné hory pokrývá uceleně krajinný fenomén tohoto pohoří a dotýká se v různé míře 67 obcí a dvou krajů. AOPK ČR

Bukový les překvapuje na mnoha místech vitalitou přirozené obnovy v místech, která jsou obhospodařována podrobně, anebo dlouhodobě vůbec neobhospodařována. Foto: J. Křivánek, AOPK ČR

CHKO znamenalo pro místní obyvatele a hospodáře. Tyto podklady jsou prezentovány na jednotlivých setkáních se zástupci samospráv, k dispozici jsou i na webových stránkách AOPK ČR. Samosprávy jsou pro ochranu přírody zásadním partnerem nejenom při přípravě, ale i při dlouhodobé péči o krajinu jakéhokoliv velkoplošného chráněného území.

NEJČASTĚJŠÍ OTÁZKY

Během diskusí se ukázalo, že nejvíce dotazů se týká možnosti výstavby rodinných a dalších domů, rozvoje obnovitelných zdrojů, lesního i zemědělského

obhospodařování a případně rozvoje ekoturistiky. Pro většinu zúčastněných byly, troufám si tvrdit, diskuse o těchto záležitostech obohacující a racionálně vysvětlující.

Případné sporné limity rozvoje zástavby byly řešeny vhodným vymezením hranic vynechávající větší urbanizační celky v okrajích návrhu CHKO všude, kde to bylo možné. Menší sídla, která nelze kvůli své poloze vyčlenit z návrhu CHKO, a jsou integrální součástí krajiny, byla do území CHKO zahrnuta, ale jejich zastavěná a zastavitelná území jsou zpravidla ve IV. zóně, kde pro rozvoj zástavby je

klíčová existující či připravovaná územně plánovací dokumentace. K tomu jsme plně využili zkušeností AOPK ČR ze stávajících CHKO.

Ve vztahu k rozvoji obnovitelných zdrojů energie se v ČR v současnosti vymezují tzv. akcelerační zóny, kde je jejich realizace prioritou. Národní parky ani chráněné krajinné oblasti v akceleračních zónách zahrnuty nejsou. Nicméně pro větrnou energii není existence CHKO absolutní bariérou. Na základě požadavků některých obcí se problematika možnosti realizace větrných elektráren zahrnuje do studií preventivního hodnocení krajinného rázu. V nich budou vymezeny krajinné segmenty, kde je instalace OZE přijatelná nebo naopak nevhodná. Tyto studie se integrují do plánu péče o CHKO, který je pak i výchozím dokumentem pro přípravu a aktualizaci územních plánů. Pak budou existovat území přechodného charakteru, kde bude nutné individuální posouzení. V případě fotovoltaiky je instalace na budovy z hlediska ochrany přírody neproblematická a samozřejmá. Pro instalaci velkoplošných panelových polí do krajiny je však nutné individuální posouzení. Ostatně tak tomu je již nyní. Samozřejmě určitým limitem jsou a budou, bez vazby na zřízení CHKO, i evropsky významné lokality a ptačí oblasti, kde u všech OZE probíhá individuální posouzení. A to i přes posuny evropské legislativy ve směru preference těchto zdrojů energie jako veřejného zájmu.

K rozvoji ekoturistiky snad jenom poznámka, každá CHKO má mít cíleně alespoň

Významná část pohoří je pokrytá na vodu bohatými lesními stanovišti včetně podmáčených smrčín a rašelinišť. Spolu s otevřenými a travnatými společenstvy představuje další důležitý fenomén zdejší krajiny. Foto: Z. Růžicková, AOPK ČR

*Integrální součástí Krušných hor jsou i menší obce, které dotvářejí jejich charakteristický ráz.
Archiv AOPK ČR*

jedno návštěvnické centrum (Dům přírody) a jedno informační centrum, kde se návštěvníci mohou podrobněji seznámit s přírodními hodnotami a historií okolní krajiny. Postupně také pro jednotlivé CHKO také vznikají za účasti samospráv a důležitých aktérů v regionu koncepce práce s návštěvnickou veřejností, které doporučují, na co se v této oblasti zaměřit.

V oblasti lesnictví existuje převážně shoda na jeho směřování k přírodě blízkým formám obhospodařování s cílem dosáhnout ekologicky stabilnějších, druhově a prostorově více rozmanitých porostů reflektující stanovištní podmínky. K dořešení je však požadavek na flexibilnější možnost používání biocidů v druhých zónách CHKO.

ZONACE SE DOLAŽUJE

Obcím byl představen návrh vymezení zón v jejich správních obvodech a následně byl dohodnut mechanismus jeho společného upřesnění a úprav dle kvality místní krajiny, často ve vztahu k zastavěným a zastavitelným územím a platným územně plánovacím dokumentacím. To se týká zejména čtvrté zóny CHKO.

CO BUDE DÁL?

Záměr CHKO Krušné hory se dotýká celkem 67 obcí. V současnosti již jeho prezentace proběhla ve všech obcích obou krajů, na krajském zastupitelstvu Ústeckého kraje, ve vedení kraje Karlovarského a zahájilo se představování záměru některým hospodářům (např. státním a církevním lesům). Samozřejmě, že jednání nejsou vždy jednoduchá a panují různé názory. Celkově je

však nutné ocenit většinou velmi korektní, kooperativní a konstruktivní přístup všech zúčastněných. Nyní se jedná o přípravě podkladů, ne o vlastním vyhlášení.

Koncem roku 2023 byl na základě připomínek obcí a dalších partnerů zpracován konsolidovaný poziční dokument. Výsledný rámcový koncept se zpracovávajícími připomínkami obcí bude všem dotčeným samosprávám znovu zaslán a bude sloužit jako výchozí materiál pro přípravu podkladů v intencích programového prohlášení vlády nezbytných pro případné budoucí zahájení vyhlášovacím procesu této CHKO. Jejich přípravu odhadujeme zhruba na půl roku. Následně bude rozhodnuto ze strany vedení ministerstva životního prostředí o dalším postupu.

V případě pozitivního vývoje by mohlo dojít k vyhlášení CHKO ještě v tomto, anebo následujícím volebním období. V negativním scénáři by pak navzdory vykonanému úsilí a práci nemuselo dojít k vyhlášení vůbec. CHKO se po složitém vyhlášovacím procesu zřizuje nařízením vlády.

S ohledem na naše závazky v oblasti naplňování Strategie ochrany biodiverzity schválené Evropskou unií i celosvětovou konferencí o ochraně biodiverzity v Montrealu koncem roku 2022, kde se signatáři zavazují přísně chránit přírodu na 10 % plochy států (tj. tam, kde příroda má jednoznačnou přednost před ostatními aktivitami), resp. vymežit 30 % plochy státu, kde je přírodní a krajinné prostředí chráněno, se nepřekvapivě přikláním k pozitivní variantě možného dalšího vývoje vyhlášení CHKO Krušné hory. Čeká nás však v každém případě ještě hodně práce.

Podrobněji budeme informovat o tom všem na stránkách časopisu Ochrana přírody.